

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ"
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

ПОГОДЖЕНО

Протокол № __ від «__» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Ячменіхін К.М.

**СИЛАБУС
навчального курсу
«Історія Церкви в Україні»**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)
ОСВІТНІЙ СТУПЕНЬ	МАГІСТР
ФОРМА НАВЧАННЯ	ДЕННА
ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	ЗАЛІК

Тарасенко Олександр Федорович,
доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент,
0956341485, Simon67@ukr.net
Години консультацій – щовівторка 11.30 – 12.30 (304 кабінет).

1. Анотація курсу.

Навчальний курс «Історія Церкви в Україні» розрахований на здобувачів повної вищої освіти історичних спеціальностей з урахуванням наявності у них

базового вищої освіти (бакалавр). Навчальний курс побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Курс «Історія Церкви в Україні» підготовлений для здобувачів повної вищої освіти на VI-му курсі, у XI-му семестрі та містить 20 год. лекційних занять, 10 год. практичних занять, 60 год. самостійної роботи. У змісті курсу виокремлені два змістові модулі.

Зміст першого модулю передбачає:

- ознайомлення здобувачів освіти з джерельною базою, основною літературою та методами дослідження історії Церкви в Україні;
- вивчення процесу хрещення України-Русі, розпросторення та поширення християнства, формування церковних органів управління та чернецтва;
- вивчення церковних унійних процесів в Україні XV – XVI ст., підготовки та проведення Брестської церковної Унії (утворення Греко-Католицької Церкви);
- формування стійких знань щодо подій церковної історії в Україні XVII – XVIII ст., зокрема поглиблення Церкви в Україні Російським патріархатом, піднесенням церковного життя в епоху гетьмана Івана Мазепи, занепад церковного життя впродовж поточного століття.

Зміст другого модулю передбачає:

- вивчення церковних процесів в Україні XIX ст.;
- з'ясування ролі й місця КДА в формуванні кодрового потенціалу Церкви;
- вивчення доленосних подій церковного життя в Україні в період Української національної революції 1917–1921 рр.
- формування стійких знань з історії Церкви в період більшовицьких гонінь, життя Церкви в Радянському Союзі;
- розуміння внутрішніх процесів життя Церкви в умовах становлення незалежної Української держави;
- усвідомлення закономірності церковних розколів і об'єднань, утворення ПЦУ.

Форма підсумкового контролю – залік.

2. Передреквізити курсу.

Для освоєння змісту навчального курсу «Історія Церкви в Україні» необхідно опанувати навчальний матеріал з навчальних дисципліни «Історія України», «Джерелознавство історії України», «Українська історіографія», «Спеціальні історичні дисципліни», «Релігієзнавство».

3. Постреквізити курсу.

Після вивчення дисципліни силабусу знання, уміння та навички, отримані здобувачами вищої освіти, стануть у пригоді під час подальшого вивчення міждисциплінарних гуманітарних студій як в Україні, так і в зарубіжних країнах світу.

4. Мета курсу.

- ознайомити здобувачів вищої освіти з метою, основними завданнями, структурними компонентами навчального курсу «Історія Церкви в

Україні», його джерелознавчою й історіографічною базою, ключовими процесами церковного життя на українських землях від запровадження християнства до сьогодення;

- ініціювати різноманітні види самостійної роботи з метою активізації комплексу розумових процесів відповідно до індивідуальних здібностей;
- пробудити інтерес до історії Церкви в Україні, до вивчення;
- виховати почуття патріотизму, національної гідності, толерантності, стверджувати ідеали гуманізму.

5. Завдання / компетентності / очікувані результати курсу.

Здобувач вищої повної освіти повинен уміти:

- працювати з історичними джерелами і науковою літературою, спираючись на принципи об'єктивності та історизму в пізнанні суспільних явищ, спеціально-історичні й загальнонаукові методи дослідження;
- вільно орієнтувати в періодизації історії Церкви в Україні, знати і відтворювати головні події церковного життя;
- правильно оформляти методологічний і технічний інструментарій наукової роботи;
- використовувати на практиці методіку історичних досліджень, спираючись, передусім, на церковні джерела;
- критично аналізувати основні проблеми історії Церкви в Україні;
- закріплювати і поглиблювати набуті знання про історичний поступ Церкви в Україні;
- застосовувати у практичній роботі набуті знання з навчальної дисципліни, адекватно орієнтуючись й оцінюючи реалії церковно-історичної дійсності в умовах незалежної України.

6. Організація навчання.

Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1.				
Історія Церкви в Україні в епоху середньовіччя та ранньомодерний час				
Тема 1. Хрещення Русі та становлення церковних структур	10	2	2	6
Тема 2. Церква в епоху князівської роздрібненості	6	2	–	4
Тема 3. Унійні процеси в Україні. Брестська церковна унія	10	2	2	6
Тема 4. Церква в Україні в XVII ст.	10	2	2	6
Тема 5. Церква в Україні в XVIII ст.	10	2		8
Разом за змістовим модулем 1	46	10	6	30
Змістовий модуль 2.				
Історія Церкви в Україні в XIX – XXI ст.				
Тема 1. Церква в Україні у XIX ст.		2	–	4

Тема 2. Церковні справи в період української національної революції 1917–1921 рр. Утворення автокефальної Церкви		2	2	6
Тема 3. Історія Церкви в Радянській Україні		2	–	6
Тема 4. Церква в незалежній Україні		2	–	4
Тема 5. Сучасне становище Церкви в Україні. Утворення ПЦУ		2	2	10
Разом за змістовим модулем 2		10	4	30
<i>Усього годин</i>		20	10	60

7. Тематика практичних занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Хрещення Русі, поширення християнства та внутрішня організація Церкви	2
2	Церковне Відродження кінця XVI – першої половини XVII ст. в Україні	2
3	Церковн-духовна культура України другої половини XVII – початку XVIII ст.	2
4	Автокефалія Української православної Церкви: історія становлення та сучасний стан	4
Усього годин практичних занять		10

8. Завдання для самостійної роботи.

Здобувачі повної вищої освіти виконують реферативні завдання або міні-дослідження з обраної проблематики за погодженням із викладачем.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

Модуль I

1. Християнство на Русі до кн. Володимира Великого.
2. Церковна (культува) архітектура Київської Русі.
3. Християнство на Чернігово-Сіверщині XI – XIII ст.
4. Святі подвижники Київської Русі.
5. Заснування й розвиток Києво-Печерської Лаври.
6. Кн. Костянтин Острозький і справа церковної Унії в Україні.
7. Митрополит Петро Могила і його роль у становленні Православної Церкви в Україні.
8. Архієпископ Лазар Баранович та його роль а Церкві.
9. Гетьман Іван Мазепа і Церква в Україні.
10. Роль вихідців з України в житті РПЦ.

Модуль II

1. Київська духовна академія і її роль у формуванні церковних діячів.

2. Роль КДА в дослідженні історії Церкви в Україні.
3. Духовна освіта в Україні XIX ст.
4. Значення Київського церковного Собору і Всеросійського помісного церковного
5. Собору 1917–1918 рр. для православ'я в Україні.
6. Катакомбна Церква в Україні.
7. Церква в період фашистської окупації України.
8. Греко-католики України в XX ст.
9. Католики в Україні.
10. Законодавство Незалежної України щодо релігійних організацій.

9. Порядок оцінювання.

№	Назва теми	Всього балів	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Хрещення Русі та становлення церковних структур	16	2	12	2
2	Церква в епоху князівської роздрібненості	4	2	–	2
3	Унійні процеси в Україні. Брестська церковна унія	16	2	12	2
4	Церква в Україні в XVII ст.	16	2	12	2
5	Церква в Україні в XVIII ст.	4	2		2
6	Церква в Україні у XIX ст.	4	2	–	2
7	Церковні справи в період української національної революції 1917–1921 рр. Утворення автокефальної Церкви	16	2	12	2
8	Історія Церкви в Радянській Україні	4	2	–	2
9	Церква в незалежній Україні	4	2	–	2
10	Сучасне становище Церкви в Україні. Утворення ПЦУ	16	2	12	2
	Разом за курс	100	20	60	20

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Перелік питань до заліку.

1. Джерела та історіографія історії Церкви в Україні.

2. Періоди і процеси хрещення України-Русі.
3. Становлення структури церковного управління.
4. Києво-Печерська Лавра як сакральньо-духовний центр Русі.
5. Роль Церкви в історії Київської Русі на різних етапах її розвитку.
6. Унійні процеси в Церкві XV–XVI ст.
7. Брестська церковна Унія (виникнення Греко-Католицької Церкви) і її роль в історії православ'я в Україні.
8. Відродження українського православ'я в Україні наприкінці XVI – в першій половині XVII ст. Митрополит Петро Могила.
9. Роль Церкви в історії української національної революції другої половини XVII ст.
10. Підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату 1686 р.: канонічні й історичні обставини.
11. Відродження церковного життя в Україні в епоху гетьмана Івана Мазепи.
12. Церковна (культува) архітектура українського бароко.
13. Православна Церква в Україні в XVIII ст.
14. Київська духовна академія – головний духовно-освітній заклад в Україні XIX – початку XX ст.
15. Церковні події в Україні XIX – початку XX ст.
16. Питання церковного устрою (канонічності), «церковні змагання» у період Української революції 1917–1921 рр.
17. Утворення і розвиток УАПЦ.
18. Гоніння на Церкву в 1920–1930-х рр. Церква у підпіллі.
19. Існування Церкви в другій половині XX ст.
20. Церковні справи на світанку української незалежності. Церковний розкол.
21. Правова база функціонування Церкви (релігій) в Незалежній Україні.
22. Греко-католики в Україні XX ст.
23. Католицизм в Україні.
24. Унійні процеси в сучасній Україні та створення ПЦУ.
25. Перспективи подальшого існування Церкви в Україні.

12. Політика курсу.

Здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу (у разі відсутності через хворобу або поважну причину – надати підтверджувальну довідку);
- не запізнюватися, мати належний зовнішній вигляд; під час занять не користуватися мобільним телефоном;
- відпрацьовувати пропущені практичні заняття у визначений викладачем час; старанно готуватися до практичних занять;
- старости груп повинні контролювати забезпечення семінарського заняття історичною картою або засобами для презентації (при потребі).

13. Політика академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

14. Рекомендована література (основна, додаткова).

Джерела

- Білецький О. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.). Київ, 1967.
- Вишенський І. Твори. Київ, 1959.
- Давня українська література: Хрестоматія. / Упорядник М. Сулима. Київ, 1996.
- Древнерусские княжеские уставы XI - XIV вв. / Подгот. Я. Щапов. М., 1972.
- Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Руси епохи середньовіччя IX - XV ст. – У 2-х книгах. Київ, 2002.
- Іларіон. Слово про Закон і Благодать (Літературний переклад С.В.Бондаря). *Філософська думка*. № 4. 1988– С.180.
- Поучение Новгородского епископа Луки Жидяты; Молитва митрополита Иллариона; Церковное правило митрополита Иоанна II; Церковные уставы Владимира и Ярослава. *Булгаков М. История русской Церкви*. М., 1995. Т.2. Приложения.
- Українська література XVII ст.– К., 1987.
- Устави Львівського та Віленського братств 1586 р. *Макарий (Булгаков). История русской Церкви*. М., 1996. Кн. V.

Основна література

- Андрусин Б. Церква в українській державі (1917–1922 рр.). Доба Директорії. УНР. Київ, 1997.
- Біланіч І. Еволюція Української православної церкви 1917 – 1942 рр. Львів, 2004.
- Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII – XVIII ст. Київ, 1981.
- Влада і церква в Україні (I половина XX ст.). Збірник наукових праць. Полтава, 2000.
- Возняк М. Історія української літератури. Кн.1. Львів, 1992.
- Воропай О. Звичаї нашого народу. Київ, 1993.
- Голобудський П. Києво-Могилянська академія до 380-річчя з дня заснування. *Людина і світ*. 1996. № 1-2. С.10–14.
- Головащенко С. Феномен українського православ'я. Релігійно-церковний аспект першого українського відродження XVII ст. *Людина і світ*. 1993. №6-7. С.2–8.
- Грушевський М. Історія України-Руси. Т. I – II. Київ, 1992.
- Грушевський М. Історія української літератури. Київ, 1993. Т.3, Т. 6.
- Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні у XVI – XVII ст. *Духовна Україна*. К., 1994. С.136 – 256.
- Нічик В. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – XVII ст.). Київ, 1990.
- Дзюба О. До 400-ліття з часу заснування на Україні першого братства. *УІЖ*. 1986. № 9. С. 132–136.
- Європейське відродження та українська література XIV – XVIII ст. Київ., 1993.
- Замлон Б. Православ'я в Україні (1917 – 1938 рр.). *УІЖ*. 2000. № 3. С. 120–130.

- Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. У 2-х книгах. Львів, 1981.
- Історія релігій в Україні. За редакцією П.Яроцького. Київ, 1997. Т. 1–8.
- Кралуок П. Духовні пошуки М.Смотрицького. Київ, 1998.
- Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. Кн.1. Київ, 1994.
- Лисенко О. Релігійне життя у теорії та практиці українського націоналізму в першій половині ХХ ст. *ВІЖ*. 2000. № 6. С. 29 – 50.
- Лихачев Д.С. Культура русского народа X – XIII вв. М., 1961.
- Микитась В. Давньоруські студенти та професори. Київ, 1994.
- Мицько І. Острожська слов'яно-греко-латинська академія (1576 – 1636 рр.). Київ, 1990.
- Мокрий В. Церква в житті українців. Львів, 1993.
- Нічик В. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – XVII ст.). Київ, 1990.
- Огієнко І. Історія українського друкарства. Київ, 1992.
- Огієнко І. Українська Церква. Київ, 1993.
- Отрощенко В. Історія української культури. У 5-ти томах. Київ, 2001.
- Пасічник І. Острожська академія: обличчям до світла і світу. *Віче*. 2003. №7. С.13-17.
- Пащенко В. Сталінізм і церква в Україні 20-30-ті рр. ХХ ст. Шоста Всеукраїнська наук. конф. з історичного краєзнавства. Луцк, 1993. С. 269 – 270.
- Пінчук С. Іван Вишенський. Життя та творчість. Київ, 1968.
- Преловська І. З історії змагання за автокефалію національних православних церков у Грузії та Україні. *Розбудова держави*. 1998. № 9-10. С. 97 – 106.
- Рапов О.М. Русская церковь в IX – I трети XII вв. М., 1988.
- Ричка В. Церква Київської Русі. Київ, 1997.
- Степовик Д. Історія української ікони X – ХХ ст. Київ, 2004.
- Тесля Т. Релігійна політика періоду незалежного існування Української держави (1917 – 1920 рр.). *Історія в школі*. 2001. № 3-4. С. 49 – 54.
- Толочко П. Київська Русь. Київ, 1996.
- Українська культура. Лекції за редакцією Д. Антоновича. Київ, 1993.
- Ульяновський В. Церква в Українській державі (1917-1920 рр.). Доба Української Центральної Ради. Доба Гетьманату П. Скоропадського. Київ, 1997.
- Ульяновський Історія церкви та релігійної думки в Україні. Кн.3. Київ, 1994.
- Шевченко Л. Релігійна ситуація в Україні в першій половині ХХ ст. за аналітичними матеріалами органів ВУЦК та ДПУ Шоста Всеукраїнська наук. конф. з історичного краєзнавства. Луцк, 1993. – С. 273 – 274.
- Шевчук В. Відродження і реформація в українській культурі XV – XVIII ст. *Філософська та соціологічна думка*. 1989. № 4.
- Шейко В. Історія української культури. Харків., 2001.
- Щапов Я. Княжеские уставы и церковь на Руси. М., 1989.
- Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ, 1997.

15. Інтернет-ресурси / Інформаційні ресурси.

<http://orthodox.org.ua/>

<https://www.cerkva.info/>

<https://www.pomisna.info/uk/tserkva/istoriya/>

<http://ugcc.ua/>

http://www.rkc.lviv.ua/category_1.php?cat_1=5&lang=1